

MLADI STRAŽARJI

E. Sotlarjeva:

Prizor iz ribiškega življenja.

(Prizorišče: skalovita morska obala v zalivu, v daljavi morje v večernem solncu. Ob skali sloni suha, blede v črno odeta žena z opankami na nogah. Iz daljave se sliši):

Halo, potegni, sidra, mreže... (sliši se butanje ladje, vrvi). Halo, potegni! (V nizkem molu moški glasovi, počasi, pobožno, najprej glasneje, potem vedno tišje): *Mi smo pogumni, tvoji mornarji...* (kakor oddaleč se še sliši): Ha-ha-looo-o. (Potem tiho, le

enakomerno šumenje morja, počasi se večeri. Oddaleč se sliši igranje gosli in kitare: »Zar je morala doč«... Žena vstane, najprej mirno gleda, potem si z roko zasenči obraz in sledi ladji na morju...)

Žena: O morje, ti čudna, ti bajna dežela, ti moje morje (z bolečino počasi). Poslušaj, mati sem ti, morje, me razumeš (obupno, mračno z globokim žalostnim glasom): *Moje zadnje in edino si mi vzelo. Ali mi ga vrneš? Kdaj mi ga vrneš?* — O, velik je tvoj greh, ti kruto, čudno morje, velik je tvoj greh. Kje naj ga iščem, ko skrivaš svoje steze, ko izpreminjaš svoja pota? O, kje naj se potožim, kje naj poprosim pomoči, ki bi izsilila iz tebe moje življenje — (nežno): *Vidiš, vso noč sem čakala in upala in tako vsako noč (sanjavo): Vprašala sem zvezde, pa vse le molči, kakor ti — Vprašala sem luno in ona strahotno strmi — Poslušala sem cvetje, ki po naših bornih vrtovih dehti, a njegovega imena ni bilo med njimi. — O morje, kako strašen in star je tvoj greh, kako grozna je zame tvoja tiha, molčeča, skrivnostna povest, ki nosi odstavek, ime in spomin mojega sina. — (strastno): Povej, kam naj pogledam, da ga ugledam? Zakaj molčiš in molčiš? Povej, kaj naj mislim, da ga vsaj v mislih zaslišim? Ne govoriš. — O, težak je tvoj dolg in moja obsodba je grozna, ker v meni ni krivde, ni krivde! (izgubljeno): Le molči zvesto in hrani zaklad, moj zaklad. A jaz nisem več mati — (žalostno se skloni in skrije obraz v dlani).*

(Pri zadnjih besedah se sliši veselo petje otrok, za roke se drže in priplešejo):

Aj, aj, aj, morje naš je raj!

A na morju jadrnice, kakor bele golobice

Aj, aj, aj...

(Otroci so bos, ko vidijo ženo mater obstoje, najmlajši se ji približa):

Mate: Na Kata, rože!

Kata: (Ga vzdigne, mirno bolestno): Mate, kaj ste po atka prišli?

Mara: Po atka. Po ribe je šel, ker ni več kaj jesti doma.

Ljuba: In naš atek je šel in Jovo in ko se vrne nam prinese same dobrote. Tako sta rekla in tako tudi bo (živahno).

Draga: (se žalostno ozira proti morju, ne skače.)

Ljuba (jo sune): Draga, zarajajmo — potem pa vam vsem skupaj nekaj povem — Johu-hu —.

Kata: (žalostno smehlja): — Otroci, lačni otroci (odide počasi.)

Otroci (Zaringarajajo in pojo ono pesem).

Ljuba: Dovolj je plesanja. Sedimo!

Mate (živahno): Jaz k Ljubi!

Ljuba: Povem vam povestico...

Otroci (se usedejo, si manejo veselo roke.)

Ljuba (slovesno): Povestico o kraljici Zvezdi v morju!

Otroci: Da, da, o kraljici in morju — — —

Ljuba: Povem Vam jo, toda vse morate verjeti. Veste, na dnu morja je čisto drugače, kot na tem svetu. Čisto drugače (skrivnostno, sugerira, z roko kaže): Nekako tako je: Ponoči je vse temno in luna sije.

Mate (razočarano): To je pa tako kot pri nas — — —

Ljuba (pokara): Tiho, če govorim — — — in luna sije. Potem pa se iz druge dežele pripelje sonce v rdeči kočiji. Luna se skrije, sedaj šele se vidi, kako je v morju. Povsod bajne skale, pa s takimi duplinami, v katerih bi se mi lahko lepo igrali!

Mara (živo): To bi bilo vendar lepo.

Draga: (gre medtem proti morju, si zasenči oči, potem se vrne.)

Ljuba: No v takih luknjah stanujejo čudni ljudje. Nekateri so kot zvezde, nekateri kot — pa, saj je vseeno, čudni so, pa je. No, in ko se sonce pripelje, se vsa vrata na stežaj odpro in prebivalstvo morskega kraljestva se pokloni soncu (zmagoslavno gleda): V tem kraljestvu pa imajo tudi kraljevsko obitelj!

Otroci (napeto): Naprej, naprej! — — —

Mate: To se pravi, kraljico in kralja?

Ljuba: Da, toda žalostna je ta obitelj, očeta nimajo več. Kraljici je ime Zvezda, zelene oči ima in rdeče koralde.

Draga: O, če bi rajši imela rdeče oči in...

Ljuba: No tiho! Vladarja so izgubili v neki grozni vojski. Na morskem dnu je namreč več kraljestev. In sedaj je ostala kraljica Zvezda sama s svojim sinom Zvezdanom in hčerko Zvezdanko.

Draga: Pa je tudi reva!

Ljuba: Jokala je noči, vse noči. Pa so si zmislili hvaležni državljani, da ji napravijo godbo, takoj, ko se sonce pripelje in do večera, ko se svet odpelje. In od tistega dne pridejo dne svirači pred njen dvor, ona pa sedi na balkonu, vsa v svili in poslušša. Starci pravijo, da se to sviranje tudi k nam včasih sliši, tako med šumenjem vode.

Mate: Jaz sem slišal!

Mara: Me ne bi bilo pa strah poslušat.

Ljuba: In še nekaj, bogata je država zvezd. Pravi starka Kata, da imajo dragocene jetnike, ki so jim pa potrebni, ker jim svetijo ponoči.

Draga: Pa menda niso kakšni črni duhovi z rdečimi očmi...

Ljuba: Ne pravijo jim »biseri«. To so baje zobje neke ogromne, vse-mogočne morske pošasti, ki gloda in izpodjeda otoke, da se potem zrušijo. Ko gloda, ji včasih izpade zob, ki je svetel kot sonce. Zob pada, pada in

pade v kraljestvo zvezd. Vendar je kraljica razpostavila tudi izven svojega kraljestva vojake, ki grabijo take bisere!

Mara: To je svetlo po dvorih tega kraljestva.

Ljuba: Poslanec iz drugih držav pa kraljica ne ljubi, ker niso njej podobni in ker se je že dogodilo, da je neki repati poslanec hotel pogoltniti njenega sina.

Draga: To bo pa menda tisti, ki je pogoltnil Katinega sina.

Ljuba: Pa zvit je tisti. Praviijo, da je hotel nekoč z zvitostjo premagati Zvezdo.

Vsi: Kako neki.

Ljuba: On in njegovi vojaki so se zbrali in skrili v želodec nekega morskega prebivalca, ki se imenuje Kit in je zaveslal pred Zvezdino palačo. Zvezda in njeni ljudje pa takega še niso videli. Lepo so ga postregli. Ko pa je Kit odprl svoja usta, so zlezli iz njega sovražniki in praviijo, da je bila taka vroča bitka, kot je na našem svetu še ni bilo.

Draga: Zato se pa morje včasih tako grozno premika!

Mate: Najbrž imajo večkrat take boje.

Ljuba (skrivnostno): Takrat se ladje potaljajo. (Med otroki nastane napetost, gredo bolj proti morju).

Mara: Kaj če bi sedaj kaj takega nastalo?

Otroci: Grozno!

Mate: Praviijo, da se včasih stepo morski duhovi.

Draga (goreče): Oh, če bi vsaj malo počakali, da bi se naš oče vrnil domov.

Ljuba: Pojdi, pojdi Draga, nič ne skrbi in pomiri se. (V tem trenutku se sliši iz daljave, vedno glasneje v nizkih tonih): »Mi smo pogumni tvoji mornarji« — — — (Ladja se pomika k obali, otroci nemo pokleknejo, mahajo v pozdrav, izza skale pride žena Kata, poklekne, med petjem pade zastor.)

S. Kranjec:

Beneška vlada in nje konec.

Po znani sramotni kupčiji l. 1409. so Benečani v kratkem zavladovali vsej naši obali. V notranjem so pustili posameznim mestom in otokom dosti samostojnosti, povsod pa so podpirali plemstvo proti nižjim slojem, kot so bile tudi Benetke doma strogo plemenitaška republika. Ti notranji boji

Senj.

med meščani in plemiči kakor tudi med poedinimi mesti so jim bili celo všeč — ravnali so se pač po starem rimskem geslu: deli in vladaj! Glavni upravitelj beneške Dalmacije z imenom providur je stoloval v Zadru, na čelo posameznim mestom in otokom pa je postavljaj tako zvane kneze. V vojnah s Turki pridobljeno ozemlje notranje Dalmacije so pa uredili Benečani kot nekakšno Vojno krajino. Zemlja je bila državna last; kmetje, ki so jo uživali, pa so bili vedno na boj pripravljeni vojaki ali pandurji, da ni bilo treba republiki plačevati dragih najemnikov.

Zlasti važno za beneško pomorsko velesilo pa je bilo, da je dobivala na naši obali najboljše mornarje. Koj v prvih dogovorih so morala naša mesta obljubiti Benetkam vojno pomoč. Vojne ladje ali galeje